

Отримано 21.07.2026 Рецензовано 14.08.2026 Прийнято 30.09.2026 Опубліковано 05.10.2026

УДК 657.421.1:336.22:355.01

DOI: 10.30857/2786-5398.2026.4.12

ПОДАТКОВА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ОБЛІКУ ЗБИТКІВ ТА АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

АКИМЕНКО ОЛЕНА ЮРІЇВНА

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет «Чернігівська політехніка», Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0323-5978>

elena.akymenko@gmail.com

ФАТЕНОК-ТКАЧУК АЛЛА ОЛЕКСАНДРІВНА

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6200-4873>

Fatenok-Tkachuk.Alla@vnu.edu.ua

СОЛОГУБ ОЛЕКСІЙ ВІКТОРОВИЧ

здобувач ступеня доктора філософії,
Національний університет «Чернігівська політехніка», Україна

<https://orcid.org/0009-0004-7835-4068>

Sologyblelik@gmail.com

Анотація. У статті досліджено трансформацію механізмів обліку й оподаткування основних засобів підприємств в умовах воєнної дестабілізації економіки України. Ідентифіковано та деталізовано три групи ключових викликів: методологічну деформацію інвентаризаційних процедур, фінансову дилему виникнення надмірних податкових зобов'язань та інформаційну асиметрію через втрату фізичного контролю над активами. Проаналізовано проблемні аспекти списання знищеного чи пошкодженого майна у контексті вимог Податкового кодексу України, зокрема, особливості коригування податкових зобов'язань з ПДВ та уникнення «технічних» донорахувань. Запропоновано та обґрунтовано механізм адаптивного облікового супроводу основних засобів в умовах вимушеного простою підприємств, спрямований на мінімізацію податкових ризиків і запобігання судовим спорам із фіскальними органами. Встановлено, що ефективне функціонування цього механізму забезпечується шляхом превентивного документування, розробки внутрішнього Положення про простій та чіткого розмежування технічної готовності до експлуатації і тимчасового припинення використання активів. Доведено необхідність закріплення в обліковій політиці застереження про те, що тимчасова відсутність замовлень чи сировини внаслідок форс-мажорних обставин не є підставою для зміни строку корисного використання об'єктів. Акцентовано увагу на важливості аналітичного обґрунтування збереження виробничого статусу основних засобів шляхом документального супроводу витрат на їх охорону, електропостачання та мінімальне технічне обслуговування. Обґрунтовано авторський алгоритм документальної верифікації понесених збитків із інтеграцією цифрових інструментів, дистанційного моніторингу та супутникових знімків для захисту бізнесу від фіскального тиску за умов відсутності прямого доступу до об'єктів. Систематизовано регуляторні, фіскальні та судові розбіжності у трактуванні нарахування амортизації під час вимушеного простою. На основі цього сформовано механізм

адаптивного облікового супроводу необоротних активів та обґрунтовано критерії розмежування режимів «простою» і «консервації», що дозволяє забезпечити податкову нейтральність збитків, захистити витрати та зберегти фінансову стійкість суб'єктів господарювання в кризовий період.

Ключові слова: амортизація; дестабілізація економіки; оцінка; облікова політика; основні засоби; оподаткування; обліково-податкове забезпечення; податкова трансформація; податкове адміністрування; податкові перевірки; податок на прибуток; релокація бізнесу; фінансова стійкість підприємства; фіскальне стимулювання бізнесу.

TAX DETERMINATION OF LOSS ACCOUNTING AND ENTERPRISE DEPRECIATION POLICY AMIDST WARTIME ECONOMIC DESTABILIZATION

AKYMENKO OLENA

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor at the Department of Economics,
Accounting and Taxation, Chernihiv Polytechnic National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0323-5978>
elena.akymenko@gmail.com

FATENOK-TKACHUK ALLA

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-6200-4873>
Fatenok-Tkachuk.Alla@vnu.edu.ua

SOLOHUB OLEKSII

PhD candidate,
Chernihiv Polytechnic National University, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0004-7835-4068>
Sologyblelik@gmail.com

Abstract. The article examines the transformation of accounting and taxation mechanisms for enterprise fixed assets amidst the economic destabilization caused by the war in Ukraine. Three groups of key challenges are identified and detailed: the methodological distortion of inventory procedures, the fiscal dilemma of incurring excessive tax liabilities, and information asymmetry resulting from the loss of physical control over assets. The article analyzes issues surrounding the write-off of destroyed or damaged property in the context of the Tax Code of Ukraine's requirements, specifically focusing on the adjustment of VAT liabilities and the avoidance of "technical" additional tax assessments. A mechanism for adaptive accounting management of fixed assets during periods of forced enterprise downtime is proposed and substantiated; it aims to minimize tax risks and prevent legal disputes with tax authorities. It is established that the effective operation of this mechanism relies on proactive documentation—specifically, the development of an internal policy on downtime and a clear distinction between technical readiness for operation and the temporary suspension of asset use. The necessity of incorporating a provision into the accounting policy is demonstrated by stating that a temporary shortage of orders or raw materials due to force majeure circumstances does not constitute grounds for altering the assets' useful lives. Emphasis is placed on the importance of analytically justifying the retention of the «production» status of fixed assets by documenting expenses related to their security, power supply, and minimal technical maintenance. The author substantiates an algorithm for the documentary verification of incurred losses—integrating digital

tools, remote monitoring, and satellite imagery—to protect businesses from fiscal pressure when direct access to assets is unavailable. Regulatory, fiscal, and judicial inconsistencies regarding the calculation of depreciation during forced downtime are systematized. Based on this, a mechanism for the adaptive accounting management of non-current assets is formulated, and criteria for distinguishing between "downtime" and "preservation" modes are established; this approach ensures the tax neutrality of losses, safeguards expenses, and maintains the financial stability of business entities during a crisis.

Keywords: depreciation; economic destabilization; valuation; accounting policy; fixed assets; taxation; accounting and tax support; tax transformation; tax administration; tax audits; income tax; business relocation; financial stability of the enterprise; fiscal incentives for business.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія РФ зумовила критичну деградацію промислового потенціалу та цивільної інфраструктури України, що поставило перед вітчизняною системою обліку виклики безпрецедентного характеру. Масове знищення основних засобів, виробничих потужностей та об'єктів соціального призначення вимагає розробки адаптивних механізмів ідентифікації, оцінки та відображення збитків у фінансовій звітності суб'єктів господарювання. Особливої актуальності набуває перегляд облікової політики підприємств, яка в умовах воєнної економіки має трансформуватися з формального зведення правил у дієвий інструмент управління ризиками та капіталом. Руйнування інфраструктури диктує необхідність імплементації в облікову практику специфічних процедур, зокрема: (1) перегляд критеріїв визнання та оцінки активів (від первинної фіксації неможливості експлуатації до фінального визнання збитків на основі інвентаризаційних актів після відновлення фізичного контролю над активами [1]); (2) розширення аналітичних розрізів обліку (виокремлення субрахунків для фіксації втрат від форс-мажорних обставин, що дозволить забезпечити прозорість інформації для потенційних репараційних позовів та зовнішніх інвесторів); (3) диференціація методів амортизації (перегляд строків корисного використання активів, що зазнали часткового пошкодження, та визначення економічної доцільності їх відновлення) [2].

Паралельно з обліковими викликами постає проблема складності оподаткування, де головною дилемою є балансування між фіскальними інтересами держави та виживанням суб'єктів господарювання. Беззаперечно, основним викликом є не лише втрата первинної документації, що детермінує труднощі з доведенням правомірності формування витрат та податкового кредиту з ПДВ і створює суттєві податкові ризики в майбутньому, а й коригування податкових зобов'язань. Адже необхідність детальної регламентації процедур списання знищених товарно-матеріальних цінностей та необоротних активів без нарахування «технічних» податкових зобов'язань з ПДВ (згідно з п. 198.5 ПКУ) потребує чіткої синхронізації бухгалтерських довідок та актів інвентаризації [3].

Поряд із зазначеним, доцільно виокремити ще одну ключову проблему, пов'язану з невизначеністю податкового статусу активів на окупованих територіях і відсутністю стабільного механізму звільнення від сплати податку на нерухоме майно та плати за землю для об'єктів, доступ до яких втрачено, що призводить до необґрунтованого зростання податкового навантаження на дестабілізований бізнес.

Відповідно до того, що для бізнесу основні засоби (далі, ОЗ) є фундаментом діяльності, їх втрата або пошкодження створює не лише економічні, а й складні податкові наслідки. Тому, необхідність адаптації облікових аспектів та оподаткування до умов, за яких доступ до активів є обмеженим, а їх фізичний стан неможливо оперативно встановити, зумовлює підвищену увагу до зазначеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання облікового та податкового відображення наслідків надзвичайних подій і військових конфліктів перебувають у центрі

уваги провідних вітчизняних науковців. Теоретичні та прикладні засади оцінки збитків, завданих суб'єктам господарювання внаслідок збройної агресії, досліджено у працях таких вчених, як Г. Балашов, М.Кирильчук, О. Федорчак Н. Костишин, Т. Яковець, Н. Свічкарь, С. Децюра, Л. Ловінська, А. Озеран, Р. Коршикова, О. Колісник, К. Приходько, М. Бондар, Н. Лоханова, Н. Сиротенко, Г. Пчелинська, М. Суліма, Т. Черкашина, В. Жук, Ю. Бездушна, Є. Попко, С. Рогозний, О. Дядюн та ін. [4–18].

Значний внесок у розробку методики обліку на територіях із невизначеним статусом та аналіз податкових пільг у воєнний період зробили фахівці, що фокусуються на гармонізації національного законодавства із вимогами МСБЗ. Зокрема, у наукових працях детально розглянуто:

- наявні зміни функціонування системи обліку та оподаткування під час дії воєнного стану, їх наслідки та пошук шляхів її адаптації до складних умов в контексті підтримки економіки держави [6];
- питання пріоритетного спрямування податкових надходжень на пряме фінансування Збройних Сил, закупівлю озброєння та підтримку обороноздатності, де кожен сплачений податок розглядається як інвестиція в державний суверенітет [4];
- доцільність переходу від стандартного фіскального контролю до кризового менеджменту ресурсів, де головним викликом стає забезпечення достовірності облікових даних при критичному обмеженні доступу до активів та первинної інформації [10, 12];
- безоплатна передача ОЗ на потреби ЗСУ, яка не вважається реалізацією (п. 69.6 підрозділу 10 розділу XX ПКУ), що дозволяє не коригувати фінансовий результат на збільшуючі різниці та не нараховувати ПДВ [3, 9];
- правові аспекти звільнення від податкових зобов'язань згідно з оновленими нормами ПКУ [3, 5, 6, 17];
- методологію визнання доходів і витрат під час отримання компенсаційних виплат [5, 6].

Незважаючи на значний обсяг напрацювань, концептуальної незавершеності набувають питання інтеграції результатів тестування на знецінення активів у систему податкового планування, а також розробка гнучких моделей амортизаційної політики, які б враховували фактор тимчасової неможливості експлуатації майна без втрати права на податкові витрати. Окремого вивчення потребує проблема верифікації податкового нейтралітету під час списання зруйнованих ОЗ на підставі дистанційних методів моніторингу.

Виділення невирішених аспектів проблеми. Актуальність окресленої проблематики зумовлена виникненням інституційного розриву між традиційними методами обліку, розрахованими на стабільні умови господарювання, та екстремальними реаліями воєнного стану. У площині обліково-податкового забезпечення ключові аспекти проблеми ідентифіковано як методологічну деформацію¹, фіскальну дилему², інформаційну асиметрію³. Розкриваючи зміст ідентифікованих аспектів, доцільно зупинитися на їхньому детальному висвітленні. По-перше, методологічна деформація (1) виявляється у неможливості дотримання традиційних регламентів інвентаризації, що підриває фундаментальний принцип достовірності облікових даних. По-друге, сутність фіскальної дилеми (2) полягає у суперечності між необхідністю об'єктивного списання активів та ризиками виникнення надмірних податкових зобов'язань. По-третє, інформаційна асиметрія (3) зумовлена розривом між фактичним станом майна та даними облікових регістрів через втрату контролю над активами.

Основна проблематика полягає в колізії між стандартними вимогами ПКУ та реальними можливостями бізнесу під час війни, залишаючи недослідженими питання, пов'язані з механізмом оцінки збитків для майбутніх репарацій у розрізі податкового обліку, правовим статусом ОЗ на територіях, де статус «окуповані» або «зона бойових дій» змінюється

динамічно, а також достатністю електронних доказів (супутникових знімків) для податкових органів за відсутності фізичного доступу до об'єкта.

Аналіз зазначених викликів дає підстави стверджувати, що попри значний масив напрацювань, науковий пошук потребує зміщення акцентів у бік розробки алгоритмів документальної верифікації збитків, які б одночасно задовольняли вимоги МСБО щодо зменшення корисності та забезпечували захист від безпідставного фіскального тиску.

Тому **метою дослідження** є визначення оптимальних підходів до оцінки та використання основних засобів у кризовий період задля збереження фінансової спроможності підприємства. Досягнення мети є можливим за рахунок розв'язання певних завдань, а саме: розкриття процедури списання зруйнованих ОЗ без нарахування штрафних податкових зобов'язань; дослідження специфіки амортизації активів, що перебувають у зоні бойових дій; надання рекомендацій щодо документального забезпечення для захисту від податкових донарахувань.

Результати та обговорення. Система оподаткування ОЗ в умовах воєнного стану зазнала суттєвих трансформацій, спрямованих на адаптацію податкового механізму до кризових умов функціонування економіки. Повномасштабна збройна агресія РФ спричинила масові пошкодження, втрати, знищення та релокацію активів підприємств, що актуалізувало необхідність перегляду підходів до податкового регулювання операцій з необоротними активами. Відповідно, сучасна практика оподаткування ОЗ характеризується поєднанням елементів фіскального стимулювання бізнесу та посилення вимог до документального підтвердження понесених втрат [4, 6].

З огляду на це, особливої актуальності набуває порядок податкового відображення ліквідації або списання основних засобів. Згідно зі ст. 189.9 ПКУ ліквідація ОЗ за самостійним рішенням платника податку розглядається як постачання такого активу за звичайними цінами, що передбачає виникнення податкових зобов'язань з ПДВ. Проте в умовах воєнного стану законодавцем передбачено винятки, які мають на меті запобігти додатковому фіскальному навантаженню на суб'єктів господарювання, що зазнали втрат унаслідок бойових дій [3].

Так, відповідно до п. 32-1 підрозділу 2 розділу XX ПКУ товари та необоротні активи, знищені або втрачені внаслідок дії обставин непереборної сили, не визнаються такими, що використані в операціях, не пов'язаних із господарською діяльністю. Це означає, що під час списання таких активів не виникає обов'язку нарахування компенсуючих податкових зобов'язань згідно з п. 198.5 ПКУ [3]. Науковці підкреслюють, що ця норма має принципове значення для забезпечення податкової нейтральності збитків, оскільки унеможливорює фактичне «подвійне покарання» бізнесу: спочатку через втрату активів, а потім через виникнення додаткових податкових зобов'язань [4, 11].

Вказана проблематика потребує комплексного переосмислення застосування зазначених податкових пільг, що можливе виключно за умови належного документального підтвердження факту знищення або пошкодження майна. У сучасних умовах підприємства повинні формувати розширений пакет доказових документів, який включає: акти інвентаризації, висновки ДСНС, сертифікати Торгово-промислової палати щодо форс-мажорних обставин, фото- та відеоматеріали, витяги з ЄРДР, супутникові знімки, внутрішні бухгалтерські довідки тощо [13, 16]. На думку Л. Ловінської, А. Озеран та Р. Коршикової, саме якість документального оформлення втрат визначатиме перспективи подальшого податкового захисту підприємства та можливість відстоювання позиції під час податкових перевірок [10].

Доцільно зауважити, що особливу складність становить оподаткування активів, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або в зоні активних бойових дій. У багатьох випадках підприємства не мають фізичного доступу до майна, а тому не можуть оперативно провести інвентаризацію чи підтвердити фактичний стан об'єктів. Це створює ситуацію інформаційної асиметрії між обліковими даними та фактичним станом активів [18]. Науковці

зазначають, що в таких умовах підприємства змушені застосовувати непрямі методи оцінки стану майна, зокрема дистанційний моніторинг, супутникові дані та результати зовнішніх експертних оцінок [14].

Особливого значення в умовах воєнного стану набуває значна кількість податкових спорів, що виникають щодо правомірності нарахування амортизації на ОЗ, які тимчасово не використовуються у господарській діяльності через воєнні дії. Податкові органи нерідко наполягають на припиненні амортизації у разі відсутності фактичної експлуатації активу.

Авторами систематизовано розбіжності у трактуванні амортизації під час простою за трьома векторами: нормативним, податковим та судовим (табл. 1).

На основі проведеної систематизації (див. табл. 1) стає очевидним, що успішний захист амортизаційних витрат вимагає від суб'єкта господарювання переходу від пасивного обліку до активної стратегії доказування. Правова аргументація щодо амортизаційної політики у період війни має базуватися на таких фундаментальних аспектах:

1. Концепція нормативної вичерпності підстав для зупинення амортизації.

На відміну від суб'єктивного підходу контролюючих органів, правова позиція платника має ґрунтуватися на принципі відсутності аналогій у податковому законодавстві. Оскільки пп. 138.3.1 ПКУ прямо відсилає до НП(С)БО 7 та МСФЗ (IAS) 16, а ці стандарти визначають перелік причин для припинення нарахування амортизації як вичерпний (модернізація, консервація тощо), розширене тлумачення поняття «простій» як підстави для призупинення витрат є методологічно помилковим [3, 4, 10, 19]. Таким чином, будь-яке нерегламентоване законом зупинення амортизації є порушенням принципів безперервності та превалювання сутності над формою.

Таблиця 1

Систематизація розбіжностей у трактуванні амортизації під час простою

Критерій порівняння	Бухгалтерський облік (НП(С)БО 7 / МСФЗ 16)	Податкова позиція (ДПС)	Правова реальність (Судова практика)
Призупинення нарахування	Тільки у разі виведення з експлуатації (консервація, реконструкція тощо).	Часто наполягають на припиненні, якщо об'єкт фактично не «працює» на дохід.	Простій не є консервацією; амортизація має нараховуватися.
Виробнича спрямованість	Амортизація – це розподіл вартості протягом строку використання, а не лише під час експлуатації.	Спроба класифікувати як «невиробничі основні засоби» згідно з пп. 138.3.2 ПКУ.	Якщо ОЗ готовий до використання і мета діяльності не змінилася – він залишається виробничим.
Документальний акцент	Наказ про простій без виведення з експлуатації.	Вимагають доказів «господарського використання» за поточний період.	Визначальним є функціональне призначення ОЗ, а не його миттєва активність.

Джерело: сформовано авторами у результаті аналізу джерел [1–3, 19].

2. Обґрунтування функціональної незмінності активів (спростування «невиробничого» статусу).

Ключовим викликом є спроба фіскалізації тимчасової неактивності ОЗ через пп. 138.3.2 ПКУ. Для нейтралізації цих ризиків підприємству доцільно доводити, що об'єкт не втратив ознак виробничого активу. Господарська діяльність у розумінні пп. 14.1.36 ПКУ визначається наміром та спрямованістю, а не фактичним виробітком у конкретну годину [3, 10]. Тимчасовий простій, спричинений збройною агресією, є зовнішнім форс-мажором, який не анулює економічний потенціал об'єкта. Зберігання, охорона та технічне обслуговування ОЗ під час простою є прямим доказом того, що актив залишається у виробничому циклі та призначений для генерації доходів у майбутньому.

3. Методологічна неминучість амортизації як об'єктивного процесу.

Слід акцентувати, що за умови обрання прямолінійного методу амортизація перетворюється з права на обов'язок. Це зумовлено тим, що об'єкт зазнає не лише фізичного,

а й морального зносу, а також «зносу часом», який не зупиняється під час воєнних дій. Якщо підприємство не вивело актив з експлуатації офіційним наказом про консервацію, воно не має законних підстав викривляти фінансовий результат шляхом штучного заниження витрат.

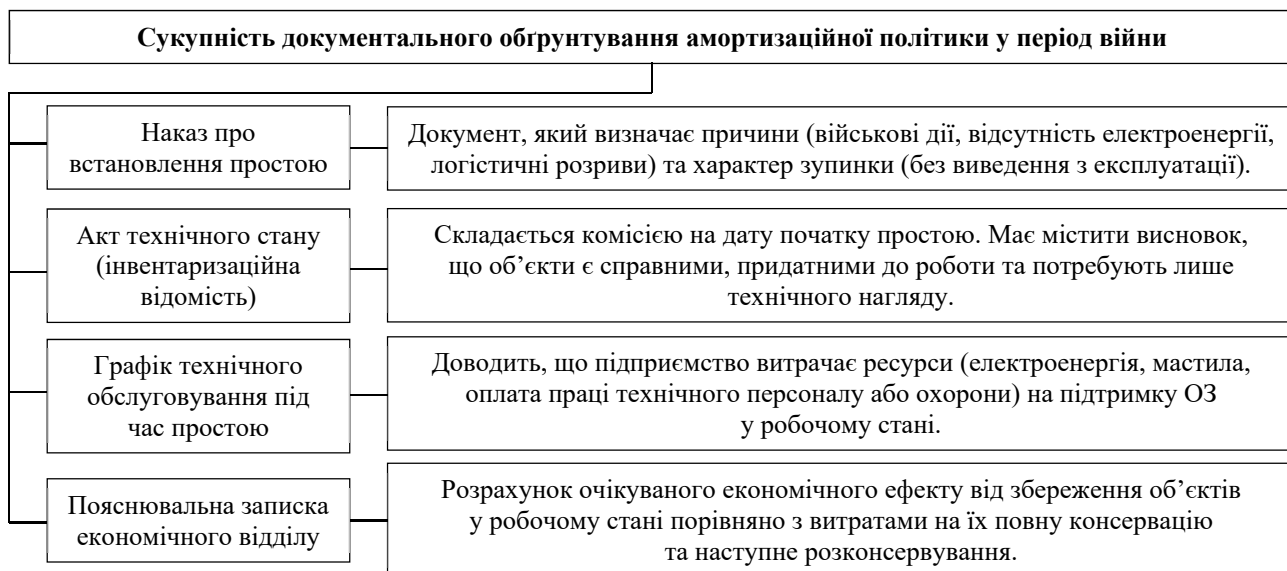
Для уникнення непорозумінь з фіскальними органами та мінімізації ризиків судових розглядів доцільно сформувані механізм адаптивного облікового супроводу основних засобів в умовах вимушеного простою. Можна виокремити основні компоненти цього механізму.

1. Превентивне документування, що включає розробку внутрішнього Положення про простій, у якому чітко розмежовано поняття «технічна готовність до експлуатації» та «тимчасове припинення використання».

2. Облікова політика. У внутрішньому положенні мають бути не лише зазначені методи амортизації, що використовуються підприємством, а й наведено застереження, що тимчасова відсутність замовлень/сировини через форс-мажор не є підставою для зміни строку корисного використання.

3. Аналітичне обґрунтування. Для забезпечення доказів того, що об'єкт підтримується у робочому стані, доцільно здійснювати документальний супровід відображення витрат на охорону, електроенергію, мінімальне обслуговування, що підтверджує статус ОЗ як «виробничого».

Як зазначають В. Жук, Ю. Бездушна та Є. Попко, в умовах воєнного стану амортизація повинна розглядатися не лише як елемент розподілу вартості активу, а і як інструмент підтримки фінансової стійкості підприємства [17]. Продовження амортизації дозволяє підприємству формувати витрати звітного періоду та зменшувати фінансовий результат до оподаткування. Особливо це актуально для підприємств, які мають намір відновити діяльність після завершення бойових дій. Ми систематизували перелік документів, що підтверджують, що основні засоби (ОЗ) перебувають у стані «готовності до використання», а не «консервації» (рис. 1).

Джерело: сформовано авторами

Рис. 1. Документальний супровід амортизаційної політики підприємства

У контексті податку на прибуток важливим є також правильне розмежування понять «консервація» та «простій». Офіційне рішення про консервацію ОЗ може призвести до припинення податкової амортизації, тоді як статус тимчасового простою дозволяє її продовжувати [14–17]. Тимчасове невикористання ОЗ у зв'язку з воєнним станом без процедури консервації не змінює статусу активу як «виробничого» та не є підставою для

порушення принципів НП(С)БО 7 / МСФЗ 16 щодо безперервності нарахування амортизації [2, 19]. Саме тому підприємства повинні особливо уважно підходити до формування внутрішньої управлінської документації та наказів щодо режиму використання активів.

Вагомого значення в умовах війни набули також питання безоплатної передачі основних засобів на потреби оборони держави. Відповідно до п. 69.6 підрозділу 10 розділу XX ПКУ, передача майна Збройним Силам України або іншим військовим формуванням не вважається операцією реалізації [3]. Це означає, що у платника податку не виникає обов'язку щодо коригування фінансового результату до оподаткування та нарахування податкових зобов'язань з ПДВ. Такий підхід спрямований на стимулювання участі бізнесу у підтримці обороноздатності держави без створення додаткового фіскального навантаження [6].

Окремим напрямом податкової трансформації стало тимчасове звільнення від сплати окремих майнових податків. Для об'єктів нерухомості, розташованих на територіях активних бойових дій або тимчасової окупації, законодавством передбачено пільги щодо податку на нерухоме майно та плати за землю [7]. Однак проблемою залишається динамічний характер оновлення переліків таких територій, що створює правову невизначеність для підприємств та ризики помилкового нарахування податкових зобов'язань [12].

Варто також звернути увагу на особливості релокації бізнесу, що в сучасних умовах трансформується зі суто логістичного процесу на складний інструмент стратегічної адаптивності підприємства. Переміщення виробничих потужностей супроводжується витратами на демонтаж, транспортування, монтаж та часткову модернізацію активів, що потребує чіткої ідентифікації їхнього впливу на майбутні економічні вигоди.

З наукової позиції релокація вимагає від суб'єкта господарювання проведення ревізії параметрів експлуатації ОЗ: перегляду ліквідаційної вартості та строків корисного використання, а також оцінки потенційного зменшення корисності активів унаслідок зміни середовища функціонування. У бухгалтерському обліку такі витрати капіталізуються, якщо вони зумовлюють поліпшення техніко-економічних характеристик об'єкта або визнаються витратами періоду, якщо забезпечують відновлення первісного стану [8, 15]. При цьому ключовим елементом обліково-аналітичного забезпечення стає доведення прямого зв'язку між витратами на переміщення та відновленням господарського потенціалу в межах стратегії сталого розвитку.

Таким чином, оподаткування основних засобів в умовах воєнного стану характеризується високим рівнем нормативної динамічності та значною залежністю від якості документального забезпечення господарських операцій. Війна фактично трансформувала традиційну модель податкового адміністрування, змістивши акценти з формального дотримання процедур на необхідність забезпечення доказової обґрунтованості втрат, гнучкого застосування норм податкового законодавства та адаптації амортизаційної політики до кризових умов функціонування підприємств [4, 6, 10, 13].

Висновки. Проведене дослідження дозволило встановити, що в умовах воєнного стану система обліку та оподаткування ОЗ в Україні зазнала глибокої трансформації, зумовленої необхідністю адаптації до безпрецедентних ризиків втрати активів, обмеження доступу до майна та високої нормативної динамічності. Війна фактично змінила парадигму обліково-податкового регулювання, перетворивши облікову політику підприємства з інструменту формального відображення господарських операцій на механізм антикризового управління фінансовою стійкістю, податковими ризиками та доказовою базою збитків.

У ході дослідження обґрунтовано, що ключовою проблемою сучасного податкового адміністрування є колізія між традиційними вимогами податкового законодавства та реальними умовами функціонування бізнесу в зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях. Доведено, що застосування положень п. 32-1 підрозділу 2 розділу XX ПКУ створює можливість забезпечення податкової нейтральності під час списання знищених

активів без нарахування компенсуючих податкових зобов'язань з ПДВ, однак ефективність такого механізму безпосередньо залежить від якості документального підтвердження втрат. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування комплексної системи верифікації збитків, яка має поєднувати традиційні акти інвентаризації із сучасними цифровими інструментами фіксації руйнувань, включаючи фото-, відеоматеріали, супутниковий моніторинг та електронні докази.

Дослідженням встановлено, що в умовах вимушеного простою підприємств амортизаційна політика повинна базуватися на принципі економічної доцільності та безперервності діяльності. Аргументовано, що тимчасова відсутність експлуатації основних засобів не може автоматично трактуватися як підстава для припинення податкової амортизації, оскільки це суперечить економічній сутності активу та посилює фінансову дестабілізацію підприємства. Відтак критично важливим є правильне розмежування понять «простій» і «консервація», що безпосередньо впливає на право формування податкових витрат та величину фінансового результату до оподаткування.

Обґрунтовано, що подальший розвиток обліково-податкової системи в умовах воєнної економіки має бути спрямований на гармонізацію норм бухгалтерського обліку, МСБО та податкового законодавства щодо оцінки знецінення активів, визнання збитків і формування механізмів майбутніх компенсацій та репарацій. Особливої актуальності набуває необхідність нормативного врегулювання статусу активів на територіях із динамічно змінним правовим режимом, а також офіційного визнання електронних доказів як повноцінної підстави для податкового підтвердження втрат.

Таким чином, ефективне функціонування системи обліку й оподаткування основних засобів у період воєнного стану потребує не лише адаптації чинних процедур, а й формування принципово нової моделі податкової взаємодії між державою та бізнесом, заснованої на принципах гнучкості, доказової обґрунтованості, податкової нейтральності та підтримки економічної стійкості підприємств як ключової передумови повоєнного відновлення України.

References

1. Mizhnarodnyi standart bukhgalterskoho obliku 36 (MSBO 36). Zmenshennia korysnosti aktyviv [International Accounting Standard 36 (IAS 36). Impairment of Assets: International document of the International Accounting Standards Board dated January 1, 2012, No. 929_047]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_047#Text.
2. Natsionalne polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 7 "Osnovni zasoby" [National Accounting Standard 7 "Property, Plant and Equipment": Order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 92 dated April 27, 2000]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> [in Ukrainian].
3. Podatkovi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 2755-VI dated December 2, 2010]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
4. Balashov, H. B., & Fedorchak, O. Ye. (2024). Pryntsypy obliku ta opodatkuvannia v umovakh viiskovoho stanu [Principles of accounting and taxation under martial law]. *Ekonomika: realii chasu*, 1 (71), 96–103. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.01.2024.12> [in Ukrainian].
5. Kyrylchuk, M. (n.d.). Podatkovyi poslablennia na chas voiennoho stanu: shcho peredbachaie pryiniaty zakon [Tax relief during martial law: what the adopted law entails]. *Liha Zakonu*. URL: https://buh.ligazakon.net/news/209993_podatkov-poslablennya-nachas-vonnogo-stanu-shcho-peredbacha-priynyaty-zakon [in Ukrainian].

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 (МСБО 36). Зменшення корисності активів: Міжнародний документ Ради з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012 № 929_047. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_047#Text.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби": Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
4. Балашов Г. Б., Федорчак О. Є. Принципи обліку та оподаткування в умовах військового стану. *Економіка: реалії часу*. 2024. No. 1 (71). С. 96–103. DOI: <https://doi.org/10.15276/ETR.01.2024.12>.
5. Кирильчук М. Податкові послаблення на час воєнного стану: що передбачає прийнятий закон. *Ліга Закону*. URL: https://buh.ligazakon.net/news/209993_podatkov-poslablennya-nachas-vonnogo-stanu-shcho-peredbacha-priynyaty-zakon.

6. Kostyshyn, N., & Yakovets, T. (2022). Oblikovo-podatkova systema v umovakh voiennoho stanu: yak diiaty ta, yaki naslidky [The accounting and tax system under martial law: how to proceed and the consequences]. *Visnyk Ekonomiky*, (2), 99–110. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.099> [in Ukrainian].
7. Pro zakhyst interesiv subiektiv podannia zvitnosti ta inshykh dokumentiv u period dii voiennoho stanu abo stanu viiny [On Protecting the Interests of Entities Submitting Reports and Other Documents During Martial Law or a State of War: Law of Ukraine No. 2115-IX dated March 3, 2022]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> [in Ukrainian].
8. Voitenko, A., & Svichkar, N. (2023). Osoblyvosti vedennia obliku ta skladannia biznes-zvitnosti v umovakh voiennoho stanu [Specifics of accounting and business reporting under martial law]. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*, (5), 48–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/20232-5-8> [in Ukrainian].
9. Detsiura, S. (n.d.). Pravyla opodatkuvannia pid chas voiennoho stanu [Taxation rules during martial law]. *Bukhhalteriia 911*. URL: <https://bukhalter911.com/uk/news/news-1064117.html> [in Ukrainian].
10. Lovinska, L. H., Ozeran, A. V., & Korshykova, R. S. (2022). Bukhhalterskyi oblik ta finansova zvitnist v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Accounting and Financial Reporting under Martial Law in Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, (4), 92–106. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/38292> [in Ukrainian].
11. Kolisnyk, O. P., & Prykhodko, K. K. (2023). Oblik i kontrol osnovnykh zasobiv v umovakh voiennoho stanu [Accounting and control of fixed assets under martial law]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, (7). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-03> [in Ukrainian].
12. Bondar, M., & Kulyk, A. (2022). Accounting of fixed assets of enterprises and analysis of their value in the conditions of armed aggression. *Economic analysis*, 32 (4), 165–177. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.165>.
13. Lokhanova, N. O., & Syrotenko, N. A. (2024). Diskusiiini pytannia obliku y rozkryttia u zvitnosti neoborotnykh v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Debatable issues regarding the accounting and financial reporting disclosure of non-current assets under martial law in Ukraine.]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, 5–6 (318–319), 7–15. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-5-6-318-319-7-15> [in Ukrainian].
14. Pchelynska, H. V. (2023). Osoblyvosti obliku vybuttia osnovnykh zasobiv v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Specifics of accounting for the disposal of fixed assets under martial law in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (51). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-13> [in Ukrainian].
15. Sulima, M. O., & Smirnov, D. R. (2023). Oblik osnovnykh zasobiv pidpriemstva v umovakh voiennoho stanu [Accounting for an Enterprise's Fixed Assets Under Martial Law]. *Infrastruktura rynku*, (70), 188–193. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct70-33> [in Ukrainian].
16. Cherkashyna, T. V. (2024). Problemni pytannia obliku osnovnykh zasobiv v umovakh voiennoho stanu [Issues regarding the accounting of fixed assets under martial law]. *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, 9 (322), 29–36. URL: <http://n->
6. Костишин Н., Яковець Т. Обліково-податкова система в умовах воєнного стану: як діяти та, які наслідки. *Вісник Економіки*. 2022. № 2. С. 99–110. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.099>.
7. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>.
8. Войтенко А., Свічкач Н. Особливості ведення обліку та складання бізнес-звітності в умовах воєнного стану. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 5. С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/20232-5-8>.
9. Децюра С. Правила оподаткування під час воєнного стану. *Бухгалтерія 911*. URL: <https://bukhalter911.com/uk/news/news-1064117.html>.
10. Ловінська Л. Г., Озеран А. В., Коршикова Р. С. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 92–106. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/38292>.
11. Колісник О. П., Приходько К. К. Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-09-03>.
12. Bondar M., Kulyk A. Accounting of fixed assets of enterprises and analysis of their value in the conditions of armed aggression. *Economic analysis*. 2022. No. 32 (4). P. 165–177. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.165>.
13. Лоханова Н. О., Сиротенко Н. А. Дискусійні питання обліку й розкриття у звітності необоротних в умовах воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. No. 5–6 (318–319). С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-5-6-318-319-7-15>.
14. Пчелинська Г. В. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-13>.
15. Суліма М. О., Смірнов Д. Р. Облік основних засобів підприємства в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 70. С. 188–193. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct70-33>.
16. Черкашина Т. В. Проблемні питання обліку основних засобів в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. No. 9 (322). С. 29–36. URL: <http://n->

visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/322/page.php?id=abstract/ukr/29-36 [in Ukrainian].

17. Zhuk, V., Bezduhna, Yu., & Popko, Ye. (2022). Amortyzatsiia aktiviv pidpriemstv u voennyi chas [Depreciation of enterprise assets during wartime]. *Oblik i finansy*, 1 (95), 5–12. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-1\(95\)-5-12](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-1(95)-5-12)

[in Ukrainian].

18. Rohoznyi, S., & Diadiun, O. (2022). Osnovni zasoby vs voennyi stan: novi oblikovo-zvitni realii [Fixed Assets vs. Martial Law: New Accounting and Reporting Realities]. *Praktyka MSFZ*, 5 (41), 29–37. URL:

https://ibuhgalter.net/storage/web/source/1/MSFZ_5_2022_1 [in Ukrainian].

19. Mizhnarodnyi standart bukhgalterskoho obliku 16 (MSBO 16). Osnovni zasoby [International Accounting Standard 16 (IAS 16). Property, Plant and Equipment: International document of the International Accounting Standards Board dated January 1, 2012, No. 929_014]. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text [in Ukrainian].

visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/322/page.php?id=abstract/ukr/29-36.

17. Жук В., Бездушна Ю., Попко Є. Амортизація активів підприємств у воєнний час. *Облік і фінанси*. 2022. № 1 (95). С. 5–12. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-1\(95\)-5-12](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-1(95)-5-12).

18. Рогозний С., Дядюн О. Основні засоби vs воєнний стан: нові обліково-звітні реалії. *Практика МСФЗ*. 2022. № 5 (41). С. 29–37. URL:

https://ibuhgalter.net/storage/web/source/1/MSFZ_5_2022_1.

19. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби: Міжнародний документ Ради з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012 № 929_014. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text.